

előtt, s azért egész szenvedélyvel fogott tanulmányozásához.

Attilát a történelmi följegyzések, és a mesés írások, az irrott költemények s a mondai hagyományok adataiból a legbuzgóbb lelkiismeretességgel igyekezett előállítani, menten minden olyan elfoglaltságtól, mely a nyugoti műveltség gögös szemüvegén át a „nagy barbár“-ban egyebet sem akar látni, mint egy emésztő kánnibált, kinek sáskahada előtt minden élő és élettelen állatnak pusztulnia kell. Sorba vette a forrásokat s lépésről lépésre egészítette művét, egyikből egy-, másikkól más-féle emberi vonással rajzolva Attila egyéniségét.

E szép és nagy szabású történelmi válatban fő forrása Priscus rhetor irata volt, ki 449-ben egy Attilához küldött követséghez csatlakozva, leirta utját és sok élettelen, igaz emberi vonást tartott fenn mind a hun nemzetről, mind a nagy hun királyról. Másik forrása, egyébként kisebb jelentőségűek mellett, Jornandes, a nyugoti góth eredetű ravennai püspök krónikája, ki egy századdal később írta fájának, a góth népek történetét, s bő tért szentel Attila jellemzésére is, de természetesen még a nyugoti műveltségben egészen újonc levén, csak annál nagyobb elfoglaltsággal feketíti a hunokat a maga faja kiemelése céljából. Ehhez járul még, hogy Attila egy század távolából erősen költöztetett hagyományok ködén keresztül nem nagyobbak, hanem vadabbnak, erőteltebb s szinpadiasabb barbárságban tűnik föl s sokat vesz emberi érthetőségéből és történelmi valóságából. E két író mellett állnak még a német költemények és a latin s általában román legendák, melyek ismét más-más alakot rajzolnak Attiláról. Ez utóbbiakban Attila egy tünik föl, mint a gondviselés által rendelt személyiség, ki a rómaiak bűneit megfenyíteni jött: ez az „Isten ostora.“ A német költemények Attiláját pedig, durvaságából kivetkezve, oly szerepet játszik, mint Nagy Károly a róla szóló költeményekben. A rettenetes Attila ezekben már békés, vendégszerető király, jó ember, vig lakomázó pájtás, ki germán hadnagyaiba bizza, hogy nevében veledenek s dicsőségét neveljék.

Ezekhez fölvette később Thierry a magyar hagyományokat is, melyeket épen nem megvetendő anyagnak tartott Attila jellemének kidomborításához. Jelentő itéletét e mondatokról ide csatoljuk:

„Ezek — ugymond — eredeti költészetekért s gyakran különös följegyzésekért mindköt a legérdekesebbek, s csodálatosan följoghatóvá teszik azon fajok szellemét, melyekhez Attila tartozott, különösen pedig a magyar nép, az Európába telepedett hun népségek ez utolsó ága, szellemét. Kélt hős ezekben egészen más, nagyon váratlan világításban jelenik meg a nyugotiak előtt. Attila a hunfajta nemzetek lelke, mely a magyar nemzetben megtestesülve, ennek alapítójában, Álmosban, és első keresztény királyában, szent Istvánban föltámadt; Isten ostora, midőn a hunok még pogányok; s általuk patriarkává, midőn megteretése napja közeledik.“

Ez anyagok összege szolgáltatva tárgyát az „Attila történetének“, mely azonban nem maradt magára, mert Thierry ennek elmaradhatatlan figgelmét: a hunoknak Attila halála után nyomozható történelmi viszonyosságait ismerte, s most már „Attila története“ és „Attila fia és utódi története“ egymást kiegészítő egy munkát képeznek, mely ha a nyugoti műveltség világára s különösen Franciaországra kevésbé érdekes is, mint Thierry egyéb művei, de ránk nézve oly érdekes, hogy e munka által a kitünő francia tudós mintegy a magyar nemzet őseinek történetirójává lett. A hunok után az avarok és Baján khán történetét is buvárlatú körébe vonta, mert az avar birodalom

is szoros érintkezésben állt a frankok régi történetével Nagy Károly idejében, míg aztán az avarok után a harmadik rokon nép következett, a magyar nemzet, melynek történetéből a francia történelemmel kapcsolatos pontokra is kiterjeszkedett.

E tanulmányok közben, melyek először 1856-ban jelentek meg, nemzetünket mindinkább megszerette, s már az első kiadásban oly melegséggel, oly rokonszenves bátorítással szól rólunk és hozzánk, hogy benne méltán látjuk egyik őszinte barátját nemzetünknek.

„Ez a nemes magyar nép, — így kiált föl 1856-ban, — bármily levertnek látszik is, tele van léttel és erővel, szerencséjére Európa népeinek. Ő az, a ki Európa és Ázsia kapuján örködik; legyen is hű öre annak! Rosz és balvezetű politika volna egy polgárosult és katolikus német hatalmasság részéről elnyomni egy oly nemzetet, mely véd-őre azon oldalról, hol a hódítás telhetetlen szenvedélye forrong, a barbárságra támaszkodva. De, bármily történet is, Magyarország élni fog azon rendeltetésnek, melynek edényét a gondviselés nem akarta összetörni. Egy nép sem ment keresztül keserűbb viszontagságokra; a tatárok által elfoglalva, a törökök által földulva, belmeghasonlás által számtalanszor elnyomva, s nem egyszer saját fejedelméi által is megrontva, minden romlásból erősen és önbizalommal emelkedett föl. Ez az eleven létező, mely a hunfajta népeket tizenöt század óta, annyi ellenök esküdt törekvések dacára, a Tisza és Duna partjain fentartotta, a magyarnak lelke mélyében fekszik s még megtört büszkeségében is kitünik. Szent István, Nagy Lajos és a Hunyadiak nemzete bebizonyította, hogy tud tűrni, hogy bevárja a dicsőség napjait!“

Ez ismeretlen korszak, s e még ismeretlenebb népek történetéről megjelent munkák, melyek becses tanulmányokat választékos és mindenütt gondos nyelven, kitünő történelmi stylen adtak elő, mindenféle fölkeltek a figyelmet. A magyar tudományos akadémia a forradalom után először (1858-ban) tartott új választásakor azonnal kültagjai sorába választotta Thierryt, ki ezt a legnagyobb megtiszteltetésként fogadta s tudósainkkal levelezésbe bocsátkozva, a tőlük bőven nyert anyagokat is mind felhasználta műve tökélyesítésére. Idősb Bartal György, Érdy János, Kiss Károly, Almási Balogh Pál, Nagy Iván és kivált Szabó Károly: ezek azok, a kiknek a nagy munka új kiadásának előszavában köszönetét nyilvánítja Thierry, „mert — ugymond — ezeknek buzgó és szíves támogatása után, ugy szólva a magyar akadémia auspiciuma alatt jelen meg a munka második kiadása. Kell-e jobb ajánlat — kérdi — egy oly könyvnek, melynek tárgya gyakran Magyarországnak?“

A munkának először, még az ötvenes években, egyik része, később a második kiadás után az egész is megjelent magyarul Szabó Károly fordításában, ki gazdag jegyzeteivel ugy szólván részesévé lett Thierry munkájának.

Az új kiadást még egy pótlék tette érdekesebbé. A chalonsi nagy ütközetről, melyben ugyszólván Európa mérközött meg Ázsiával, egy bírálati értekezést csatolt hozzá Thierry, mely a kérdéses csata színhelyét s a hadak elfoglalt állását ismereti meg a hely színén tett tanulmányok alapján.

Ime ez a tudós, és ezek a tanulmányok méltán megérdemlik tőlünk, hogy megismerjük, megbecsüljük, s a magyar tudományos akadémia, midőn emlékezéseddel ünnepli nevét, bizonyára nemcsak alapszabályainak engedelmeskedik, hanem a magyar nemzet tisztelgetés és hálaátját is kötelességnek tartja leróni Thierry Amadé iránt.

Népdalok.

Bartalus István gyűjtemen. eből.

I.

Összejártam ungot, berket,
Nem találtam sehol szebbet,
Sehol szebbet, sehol jobbat,
Galambomnál takarosat.

Iczi-piczi száját látva
Nem gondolok semmi másra;
Semmi másra: dajolásra,
Ölelésre, csokolásra.

II.

Mit ér a pántlikás kalap,
Ha a legény csak egy falat?
Csellagom, galambom!
Minek az a cizfira kötő,
Ha az apád csakarkötő?
Csellagom, galambom!

Mit ér, hogy lettél fiskális,
Ha csak olyan tállis-kvális?
Csellagom, galambom!
Mit ér a subiczkos stíbi,
Ha a legény hibli-hubli?
Csellagom, galambom!

A váradi csergő malom
Csergett az éjszaka nagyon;
Csellagom, galambom!
Azért csergett olyan nagyon,
Cserbe hagyott a galambom,
Csellagom, galambom!

Czo fel sárga, itt a csárda,
Gyujts világot szivem Sára,
Csellagom, galambom!
Itt van az, kit régen vártál,
Bús szivedben ohajtottál,
Csellagom, galambom!

III.

Érik, érik már az alma,
Az a kis lány nagyon csalfa,
Nem bánom én legyen csalfa,
Csak a csókját nekem tartsa.

A kék kékény már megérik;
A szép leányt férjhez kéri,
El is megyen szüret után,
Jőnek érte négy paripán.

Választások előtt.

Rajz egy protestáns lelkes emlékeiből.

Irta BAKSAY SÁNDOR

(Folytatás.)

Megérkezünk Retkesdre. Itt megállapodtunk a polgári főtanoda előtt, a hogy Pátrióta uram a falu korcsmáját nevezgeti, s van is benne valami, mert szemtől-szemben van az iskolával. Itt bevárjuk, míg a retkesdi választók összecsihelődnek, s Miska megtölteti csutoráját Honi Péter uram emberségéből, a kinek egészen a nyakára ült.

En ezalatt meglátogattam Pátrióta uramat. Így nevezzük egymást — alkalmasabb ezim híjján — a retkesdi pappal, holott én szilágysági vagyok, ő pedig a kukoricza traktusból való, s egész pátriótáságunknak az az alapja, hogy mindketten a 14-ikben laktunk, én ugyan mint bagolydiák, ő pedig mint végző theologus. Különbö a pátrióta címet ő találta ki még Debreczenben, s kihoztuk az életbe is.

Az udvaron három nagyfejű gyereke és egy kis pofitos leánykaja teljes ornátusban, t. i.: zászlókkal és tollas kalapokkal választósdit játszott; egy hosszalábú daru (a pátriótának mindig van ilyen bogara) volt a jelölt, s hallgatta komolyan a hozzá intézett szónoklatokat.

— No kis pátrióták! — kérdem tőlök, — hát ki éljen?

— Éljen Hóhegyi Zuárd! — kiálták a fiuk.

— Helyesen fiam! ki tanított rá? —
Itthon van-e apátok?

Kopogtattam a muzeum ajtaján. Pátrióta uram előtt valami angol könyv volt kibigyesztve. Erős a gyanum, hogy Pátrióta uram most kapta elő, a mint érkezésemet észrevettem.

Pátriótáné asszonyom is sietett hozzánk, a mint észrevette ottlételemet. Hoztam neki tiszteletet a feleségemtől, ő köszönte s viszonozta, a mint azt a szokás hozza magával.

Elbeszéltem aztán, hogyan itatott Miska reggel óta folytonosan a szüzeánytejjel, s Pátrióta uram nagyokat nevetett a Miska leleményes eszének.

Pátriótáné asszonyom ezalatt kifordult, s egy czilinder szilvoriommal tért vissza (ugy látszik rendesen tartanak a háznál).

— Tessék szomszéd ur! — mondá, — azt mondják jó a meleg ellen.

— Köszönöm Pátriótáné asszonyom, — mondám, — én már tulvagok a reggelin, sőt a mint említém szüzeá . . . . .

— Hát Ilka hogy van? — kérdé szavamba vágya — mért nem hozta el önző ember? Mindig maga jár!

— Asszonyomnak, macskának otthon a helye. Hivatalos dologban nem szeretek asszonyt vinni magammal. Készüljön Pátrióta uram Kőkényvárra zászlószentelésre, követszolgálatára.

Észrevettem, hogy a feleségével egy oldalpillantást váltott.

— Nem megyek én, Pátrióta uram! — dünyögte közönynyel.

— Nem jön? Hát miért nem jön?

— Azért mert papnak, macskának otthon a helye. Az elébb mondta.

Csak elnyeltem a ferdítését.

— De hiszen Pátrióta uram is Hóhegyi-párti?

— Szívvel, lélekkel. De még Hóhegyi kedvéért sem megyek. Elég a port nyelni szavazásakor is.

— Hát a népet ki vezeti?

— Oda talál a magától is.

— Hát az erkölcsi hatás?

— Ott lesz Pátrióta uram erkölcsi hatásnak is.

Egy gondolatom támadt. Hátha derogál neki másodrangu szerepét vinni, s azt fájlatja, hogy a jelöltet én fogom üdvözölni. Minthogy engem az ilyes hiuság nem bánt, ezt is fölajánlottam neki.

— De lássa, Pátrióta uram, valakinek csak fogadni is kell Hóhegyit. Egy-két szót mondani vagyni. S arra épen ön van hivattva, mint a kinél mindig készen áll a beszéd.

— No ezt ugyan eltalálta — mondá. — Három szót sem tudok elmondani, ha csak meg nem tanulom jó előre.

A felesége (fifikus paraszt) szintén a pártomra állott, s feddette az atyáfit, hogy miért nem jön el legalább az én kedvemért.

— Oh kedvesem! — mondá — nem olyan viszonyban vagyunk ám ut Pátrióta urammal, hogy az ilyen áldozatot egymástól elfogadnók. Hiszen ismerjük mi egymást, Pátrióta uram, ugy-e?

— Jó, jó! — feleltem. — Ha az ügyért nem jön, én érettem ne jöjjön. De meglátta, Pátrióta uram, hogy ez a csökönösség elébb-utóbb megboszulja magát. Elébb vagy utóbb! én mondom ezt. Emlékezzék a szavamra.

Mivé lett ez az ember! szinte szeretném megsiratni. Az osztály virága volt tanuló korában, s lett belőle penészes szobatudós. Csupa idiota. Egész esztendőben egyszer megy ki a háztól iskolákat vizitálni. Még most is úgy tartja a fejét, a hogy Pécseli uramtól eltanulta. Különbö azt hiszem, hogy az eklámat is irigyl, holott jó eszten-

dőben az övé is megy annyira, mint az enyém, bár ő mint afféle titkolódó ember mindig kitérő feleletet ad, mikor a jövedelmét tudakozom.

Mennyivel más ember az én öreg bátyám, az apátházi preoráns.

— Jó reggelt bátya! mondám neki — hát megyünk-e?

— Megyünk hát, tisztelendő uramöcsém. De hová?

— Kőkényvárra zászlószentelésre.

— Hogy ne mennénk. Hát muszáj?

— Hogy ne volna muszáj.

— No hát akkor megyünk, csak csizmát húzok és kravátlit kötök.

— De nini bátya! hisz a maguk harang-lábján jobbpárti zászló lengedez!

— Hát az jobboldali zászló?

— Persze hogy az. Ki tűzte azt oda?

— Nem tudom. Majd megkérdezzük a feleségemet.

— No akarki tűzte, jogtalanul tette, mert biztos értesítem szerint e községben 17 baloldali választó létezik. Annálfogva én mint körlelkész ezennel meghagynom önnem azon zászló levételését.

— Ne cselekedjé, kedves uramöcsém. Inkább tüzzünk oda egy baloldalt is. Milyen az a baloldali zászló? Eredj csak Jancsi fiam, kérj egyet az uraiméktól, aztán tüzd ki a toronyba. A déli ablakon dugd ki, hogy a másik zászló észre ne vegye, mert különben összevinnak.

— Jhajh, urapbátyám! ez két kulacsosság. Nem szabad kétfelé sántikálni. Vagy egészen jobboldali, vagy egészen baloldali. — Hát melyik legyen, kedves uramöcsém? Mi tanácsot ad?

— Baloldali. Mi is lehetne egyéb?

— No jól van, itt a kezem. De nem jár-e aztán valami taksálatással?

— Jár a gutát. Beröptülünk Kőkényvárra, meg haza jöviünk. Addig van.

— Hiszen a könnyű dolog. Hanem elébb egy kis Isten áldását. — Egy csepet adott a kezembe, abból meg kellett tudnom, milyen az Isten áldása Apátházán. Igen savanyu és egy kevésé dohos. (Folyt. követc.)

Vámbery közép-ázsiai utazásából.

Vámbery Armin „Közép-ázsiai utazásának“ második javított és bővített kiadása*) alig jelenthetett volna meg alkalmasabb időben, mint épen most, mikor a politikai világ figyelmé az Oxusnak és Jaxartesnek ma-holnap európai jelentőségre vergődő sivar vidékei felé van fordulva, hol veszterhes fellegkékké válható „fekete pontok“ kezdnek mutatkozni a láthatár szélén. Az egykor termékeny és virágzó, de a mongolok és más hódítók pusztításai által nagy részben sivatag pusztasággá tarolt Közép-Ázsia ismét szereplni kezd a diplomaiai jegyzékekben, és nonsokára hihetőleg a világtörténelem évkönyveiben is, mert az északi kolosszus hatalmának folytonos előnyomulása e vidéken át dél felé fölírta Angliát eddigi nyugalmából s ez féltetni kezdi kelet-indiai birtokait, melyek felé a vészes áradat lassan, de biztosan hömpölygött minden elborított hullámai. Azért keltett oly nagy figyelmet Vámbery közép-ázsiai utazása és annak érdekes leírása Angolországban, és azért hivatkoznak főleg mostanság mindegyre az ő szavaira, mert soha sem mulasztá el figyelmeztetni Európa nagy hatalmasságait s első sorban Angliát az oroszoknak turkesztáni folytonos terjeszkedésére, mely valamikor Indiában fog véget érni, ha idejékorán utját nem állják.

Közép-Ázsia, mely már a legrégebbi korban részint gyűlhelye, részint véres találkozója volt kelet vad hódítóknak, jelenleg az ugynevezett török-tatár népesaládok lakhelye s a nemrég elfog-

*) Közép-ázsiai utazás, melyet a magyar tudományos akadémia megbízásból 1863-ban Teheránból a turkman sivatagon át, a Kaspi-tenger keleti partján Khivába, Bokharába és Szamarkandba tett és leirt Vámbery Armin, a magyar tud. akadémia tagja. Második javított és bővített kiadás. Kilenec képpel. Pest, az Athenaeum tulajdona, 1873. — Ára 3 frt 50 kr.

lalt orosz tartományokon kívül több kisebb-nagyobb tatár khánság területét foglalja magában. E török-tatár népek szokásait Vámbery évek hosszú során keresztül tanulmányozván, utazásáról irt könyve szóban és rajzokban igen érdekes ismereti azokat. Mutatványul könyvéből átvesztük Bokharába történt megérkezésének és a tatár lakadalmi szokásoknak leírását.

Vámbery Teheránból, Persia fővárosából tatár dervisek és hadsík társaságában indult el s maga is dervisek öltözködve, ugy járta be Közép-Ázsia tatár khánságait. „Khakemirban“ — írja Vámbery — „mely 200 házból áll s csak két órányira fekszik Bokharától, meg kellett hálunk, hogy az ország törvényei szerint a vámost (bads-gir) és a jelentéstevőt (vakanüviz) jövetelünk-ről tudósítsák s ezek a megvizsgálást és kikerdeztetést meg a városon kívül elvégezhessek. Még az nap külön futárt menesztettek el s másnap reggel jókor az emirnek három tisztje jött oda, fontos bürokratikus arckifejezéssel, megvenni rajtunk a vámost, de kivált híreket kapni magunkról s a szomszéd országokról. Első volt a podgyász. A hadsík társaságában többnyire melkai szent olvasók, mediná daltolva, frengisztáni kis tükrök, gyűzők, kések s ollók, bagdadi fésűk és persa nádtollak voltak. Noha váltig állították, hogy a bokharai emir (Allah éltesse százhusz esztendeig!) a hadsíkolt sohasem vesz vámost, a vámszedő mégsem zavartatta magát, hanem minden egyes tárgyat följegyzett. En két más koldussal együtt végül maradtam; a vámszedő szemembe nézett s aztán nevetve mondta: mutassam meg táskámat, mert mi (evvel valószínűleg az európaiakra célzott, engem is annak tartván) mindig szép dolgokat hordunk magunkkal. Nekem épen jó kedvem volt, fejemen dervis vagy inkább bohóc-sipkám s a ravasz bokharait félbeszakítva, mondtam neki, hogy bizony vannak szép dolgaim; mit akar előbb látni, ingó vagy ingatlan vagyonomat? Ő mindent látni kívánván, kiszaladtam az udvarra s megfogva szamaramat, a léposókon fel s a szőnyegeken keresztül a szobába vezettem s társaim kaczagása közben bemutattam neki; aztán fölnyitottam tarisznyámat s elibe raktam azt a néhány rongyot, a mi velem volt s a Khivában szerzett régi könyveket. A eszlódott bokharai bámulva tekintett körül s kérdezte: hogy csakugyan nincsen-e egyebem? Erre hadsík Szálih fölvilágosítá őt állásomról s utazásom céljáról; a tiszt pedig mindent följegyzett és jelentékeny fejbólintással nézett rám. A vámi vizsgálót után a vakanüviz (azaz az események följegyzője) kezdte meg tisztét. Először minden utazóról részletes személyleírást készített, azután minden újdonságot, melyet csak hallott, fölirt; és valóban neveltséges volt az aprólékos kérdezősködés Khiváról, e nyelvben, származásban és vallásban rokon országról, mely századok óta társzomszédja Bokharának, s melynek fővárosa csak néhány napi járó földre van ettől.“

A „nemes“ Bokhara utcáit, bazárjait, mecsetjeit és nevezetesebb épületeit sorra járta Vámbery. „Majdnem három óráig járván ide stova“ — írja egy helyen — „végre megkértem nemes vezetőmet és barátomat hadsík Szálihott, hadd pihenjem ki kissé magamat; mire ő a Timcese csaj furusi-n (tea-bazaron) keresztül a híres Lebi ház (divanbegi) (a divanbegi tava partja) nevű helyre vezetett, melyet itt Bokharában igen csinosnak találtam. Meglehető szabályos négyszög, közepén 100 láb hosszú s 80 láb széles, mely tóval, mely négyszög kövével van kerítve, s melynek vízébe nyolcz lépcső vezet. A parton néhány szép szilfa áll és árnyékukban a nélkülözhetetlen teabótké óriási számovárjaikkal (tea-katlanok), melyeket Oroszországban különösen Bokhara számára készítenek, kinálólág esábitják az embert. A térhárom oldalán edességeket, kenyeret, gyümölcsöt, meleg és hideg ételeket árulnak egyes állásokon, nágykények árnyékában; s a rögtönzött bódék szélén, az éhes és nyalánk tömeg által körül ringvasajtságot látványt nyujtanak. A negyedik, nyugoti és erkélyeszerű oldalán áll a mecset (Meszsidí Divanbegi), mely előtt szintén van néhány fa, hol a dervisek és medhah-k (elbász-lók) fáradságos arczjáték kíséretében beszélik el a híres próféták és harezfiák hős tetteit, mindig nagyszámu és tudvágyó közönség előtt. Midőn e helyre léptem, az érdekes színjáték befejezésül meg 15 dervis a nakisbendi szerzetből, mely itt keletkezett és itt székel, vonult el előttem. Soba-sem fogom feledni, a mint e vadon lelkesült emberek hosszú teke alakú süvegökkel, lobogó hájjal, hosszú bottal hadonázva, eszevesztetteként ugráltak ide s tova, karban ordítva el egy himnuszt, melynek egyes versszakait ószszakalú főnökük

énekelte nekik elő. Egyik rajunk a bokharai dervisek e fanatikus imádkozási jelenetét tünteti föl.

Közép-Ázsia lakóinak szokásairól, erkölcséről és rendes foglalkozásairól elmélkedve, Vámbéry a többek közt ezeket írja: „Házi körében a turkómán a tökélyre vitt henyeség megtestesülése. A legnagyobb szegénynek tartja férfitra nézve valami házi munkát végezni. Csak lovával van dolga, s a mint ezt ellátta, szomszédjához megy vagy ama csoportok egyikéhez csatlakozik, melyek a sátrak előtt egy körbe guggolva ülnek s részt vesz a beszélgetésben, melynek tárgyát a politika, új rablókirohánások és a lovak képezik. Ezalatt kézzel-kézre jár az elkerülhetetlen *csim*, a persa pipának egy neme, de a melyben a dohányt nem szokták megnedvesíteni. Csak esténként, főleg télen, szeretnek szép meséket és történeteket hallani és különös élvezetnek tartják, ha találkozik egy *bakhsi* (troubadour), ki *átara* nevű kéthuroszószerekkíséretében Körögluról, Amanmolláról, vagy a majdnem istenített Makhdumkuliról énekel.“ — — —

„Feltűnő, hogy a turkómánoknál nem olyan szokásokat és erkölcsöket találunk, melyek Közép-Ázsia egyéb nomádainál nem fordulnak elő. Ezek közé tartozik nevezetesen a lakadalmi ünnepély, mely után a menyasszonynak tetőtől talpig vagy fátyolba vagy selyemkendőbe burkolva, völgyényével versenyt kell nyargalnia s nem egyszer megesik, hogy a beburkolt amazon hamarabb ér a célhoz, mint a begyakorolt, szabadon ülő ifjú. A menyasszony e futtatásoknál néha leölt bárányt vagy kecskét tart ölében s völgyénye s a társaság többi ifja által üldözve a leggyorsabb vágatásban, egyes fordulatokkal oda kell törekednie, hogy egyik se érjen közelébe s ki ne kaphassa öléből a kecskét vagy bárányt. E játékot *kökbürünek* (zöld farkas) hívják s Közép-Ázsia többi nomádainál sincsen szokásban. A lakadalom után két, néha négy nappal a fiatal párt ismét elválasztják egymástól csak egy év múlva kezdődik az állandó együttélés.“ — Második rajunk, melyet szintén Vámbéry könyvéből közlünk, a tatár menyasszony versenylovaglását mutatja.

Vámbéry könyve, mely diszes rajzokkal bőven el van látva, sok ily érdekes részletet és leírást tartalmaz, és azoknak, kik a közép-ázsiai tatárok s más ott lakó népfajok erkölcsét és szokásait tanulmányozni ohajtják, ajánlhatjuk mint kellemes és hasznos olvasmányt.

A pesti áru- és értéktőzsde új épülete.

A lánchidon alul az új dunasornak egyik nevezetessége a pesti *tőzsde-épület*, melynek képét, a tulsó oldalon, a hírhedt Stein Náthán-féle nagy

házával együtt veszik olvasóink. Helyesebben a pesti Lloyd-társulat házának kellene ugyan nevezni, mert az épület sajátképen a Lloyd-társulaté, de mivel a tőzsde csakugyan ebben a házban van, és mivel a pesti áru- és értéktőzsde meg a Lloyd-társaság elejétől kezdve folyvást oly szoros egybeköttetésben állnak, hogy a kettőnek tagjai csaknem ugyanazokból az emberekből állnak: a *tőzsde-épület* név is bátran megilleti.

A „pesti Lloyd“, az „áru- és értéktőzsde“ meg néha még a „gabnacsarnok“ név is sokszor fölváltva használatnak egymás helyett s a lai-

Dervisek Bokharában.

kusok nem mindig tesznek köztük különbséget, pedig van különbség.

A Lloyd-társulat egy kereskedelmi kaszinó, minő számos van az országban. Az alapszabályok szerint célja az, hogy Buda-Pesten, mint Magyarország legfontosabb kereskedési helyén, központot állítson föl a kereskedelmi forgalom számára, a kereskedelem és iparszorgalom emelésére, élénkítésére és terjesztésére, valamint azoknak a természetéhez való viszonylataira lehetőség szerint

kedelmi és nemzetgazdasági érdekek előmozdítása.

A pesti áru- és értéktőzsde pedig egy legfelsőbb helyen engedélyezett egyesület, melynek célja mindennemű kereskedelmi javaknak, veretlen aranynak és ezüstnek, pénznemeknek és váltóknak, záloglevelek és álladalmi kötelezvényeknek, valamint ipar-vállalatok által felsőbb engedély folytán kibocsátott részvények s kötelezvények eladását s vevését, végre zálog-, biztosítási és szállítási üzleteket könnyíteni, s a forgalmat azokban szabályozni. A „pesti áru- és értéktőzsde“ név alatt most már még a gabnacsarnokot is kell érteni, mert a kereskedelem és ipar egységes előmozdítása, de különösen a gabnakereskedelem erőteljes fejlesztése céljából, a létezett pesti gabnacsarnokkal egy intézetté alakult.

E három célznak megfelelően kellett az új Mammon-palotát építeni s egyszerűsége az emlékszerűséget is megtartani. E földadat már csak azért is nehéz volt, mert a Ferencz-József-ter, Mária Valéria- és Wurm-utczák közt eső szép teleknek a Ferencz-József-terre néző s előtérben álló részét a Stein Náthán-féle ház foglalta el, mely ropant magasságba nyúló alakjával, s a Tuillériák palotájának utánzására készült Mansard-féle tetőékeességével, az építészeti jó ízlés rovására ugy elnyeli a figyelmet, hogy nehéz volt a hozzá épített tőzsde-épületet ugy kiállítani, hogy az a Steinház függeléké gyanánt ne tűnjék föl. E célra szolgálnak a tőzsdeépület tornyai, melyek egyszerűsége Wurm-utca és Mária-Valéria-utca felé eső homlokzattal a palotát kiemelik s egyszerűsége mind a két ház által alkotott, képiükön látható csoportozatot mint egy bezárják.

A belső berendezést illetőleg még egy más cél is tekintetbe jött, melynek meg kellett felelni. Az épület egy része, a második, harmadik és negyedik emeleten bérház gyanánt szolgál és a Lloyd-társaságnak jövedelmez.

E céloknak megfelelőleg az egész nagy épület a következőleg oszlik részekre:

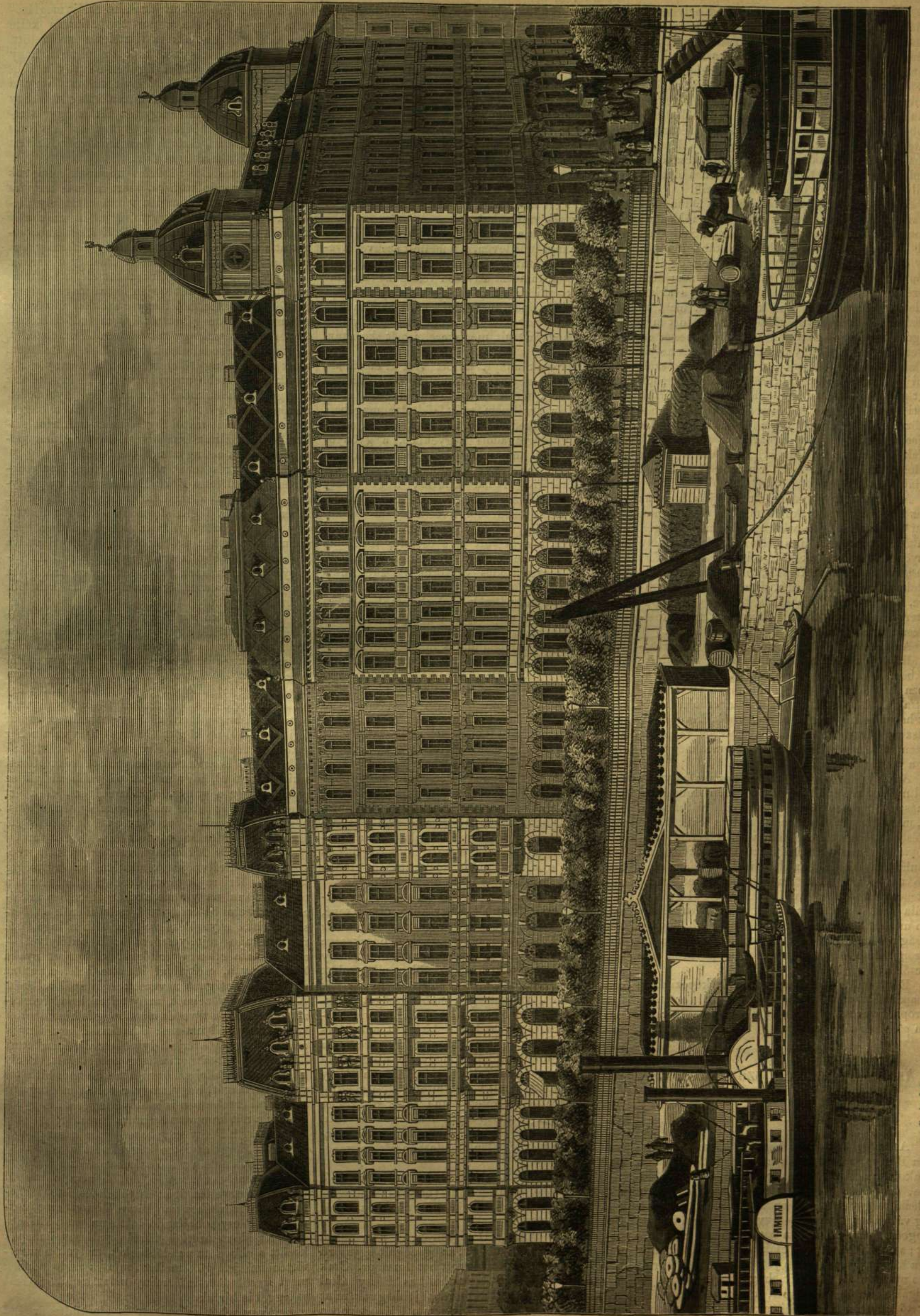
Földszinten, a Dunára nézve, fekszik a gabnacsarnok, melyben az egyes nagyobb malomüzletek egy-egy ablak terét bérlik évenként 1000 forintot fizetve; egyes magán kereskedők pedig egy-egy fiókkal rendelkeznek. A

Mária Valéria-utca felé fekszik a kávéház, mely a maga nemében egyike a főváros legjövendőbb üzleteinek. — A diszes, nagy lépcsőház a bérházlakók külön mellék lépcsőzetain belül középpont az egész udvar terét elfoglalja. Padlózata vastag üveg, mert a földszinten alul is egy külön kávéház és a Duna felé egy étkező helyiség és sörház van. A lépcsőház lépcső- és oldalkorlátainak vasöntvényei a Schlick-féle gyárból került gyönyörű munkák, s nevezetes, hogy az épület mintegy 230 ezer forint áru vasneműt emésztett föl, a rengeteg oszlopokat is oda számítva. A lépcsőház

Lófuttatás a menyasszonnyal a tatároknál.

hasson s emelkedéseket közvetlenül, vagy közvetve előmozdítja. E cél elérését ugyanolyan eszközök által igyekeznek, a mennyiben igyekeznek elérni, mint bármely más kaszinó: társalgás, érintkezés, találkozás által közelebb hozván az embereket, alkalmat nyújt czélszerű kereskedelmi mezőgazdasági, vagy iparvállalatok megindítására; tapasztalati adatokat gyűjt az ország kereskedelmi forgalmában mutatkozó szükségletekről, s eme czélok könnyebb elérésére egy időszaki közlönyt (jelenleg a „Pester Lloyd“ czimű napilapot) ad ki, melynek föladatai közé tartozik a keres-

Tőzsde-épület

Részlet a pesti alunasorról.

Stein-ház.

utasok tömege közül. Van valami sajátosság idegenszerű a külföldi emberben, mely azonnal elárulja, hogy nyugodt felé van hazája. Egy-egy merész alkotsu turista-kalap, mely nap és eső ellen egyaránt véd s főleg a vasuti waggonban kényelmes hálóspika gyanánt szolgál; egy-egy szijra csatolt és oldalvált lecsingó plaid vagy esőköpeny; vagy épenegyel egy vörös kötésű „Baedeker” és „Murray”, vagy egyéb utazási segédkönyv — mindmegannyi biztos ismertető jelét képezik a nem magyarországi utasnak. A magyar ember, főleg ha családostal utazik, lehetőleg még több podgyaszt cipzel magával, mint a kényelmet és komfortot hajhászó angol, — de nem bir annyi routine-nal és ügyességgel annak kezelésében, s ez utazás közben nagy dolog.

A kék és veres fővegű hordársereg, mely a gőzhajó-állomás csarnoka előtt összegyűlekedett, ujkori Montecchi és Capulettik gyanánt áll egymással szemben. A vidéki utasnak meggyűl velük baja. Öten-hatan esnek málháira, s mire szóhoz jöhet, az egyik bőrdíjót, a másik uti táskáját, a harmadik felöltőjét ragadta meg, ughogy a zaklatott ember nem tud hová lenni ennyi szolgáltatás miatt. Végre a „Nemzeti szálloda”-ba vezetett magát, gyalog, három hordár kíséretében. Hanem urambátyám miundinkább komolyabb képet kezd vágni utközben. Tán rájött már, hogy ennyi költségért fogadhatót volna bérköcsöt is.

Az érkezők közül két fiatal, takaros parasztleány válik ki, egymás karjába fonódva, s a szerény holmit egy hordár gondjára bízva, ki most utmutató gyanánt is szerepel. Hogy csillognak az üdéségtől majdnem kicsattanó arcz keretében a bámulól szemek! Nem kell nagy emberismeret annak kitalálására, hogy e falusi leányok most látják életükben először a fővárost. Nem tudnak min bámulni és álmélkodni előbb. Azokon a rengeteg magas házakon-e, melyeknek mindegyikébe beleférne falujok temploma tornyostul együtt, vagy azon az „isten csodája” hidon-e, mely csak úgy a „levegőben” csüng. Dehogy lépne nek rá, bizony még „leszakadhatna” alattuk. Aztán mennyi temérdek „uraság” lakhatik ezen a Pesten, hogy annyi urasági hintó áll és hajtat az utcákon. A bohók nem ismerik még a bérköcsöt. Majd a rakpart mentén sűrűn hullámzó elegáns férfi- és hölgyközönség vonja magára bámulatukat. Nem győznek csodálkozni a „cifra dámákon”, s a „kényes urakon”, és megvallják egymásnak, hogy ennyi „népet” nem láttak még bucsu alkalmával sem otthon. Szegény naiv leányok. Mit tudtok ti arról, hogy e sok fény pompa jobbadára csak nagyvárosi máz, mely alatt oly gyakran nem rejlik egyéb nyomor, bűn és erkölcselenség. Az a „kényes ur” például, kit csak az imént bámulatok meg kerékkötő vastagsága ürölné és csillogó gyűrűi miatt — közönséges uszorás, kit a tönkretett családok egész sora átkoz. S az a fényes öltözékű nő, kinek semmitmondó bőkjai által láthatólag oly unalmat okoz? Hm, jó falusi leányzó, e fényes női öltözék minden egyes részének külön történetkéje van. A ruhának ugy, mint a karperecznek, a cipőknek ugy, mint a brüsszeli csipkével dúsan diszített kalapnak.

E közben az utasok utolsó is elhagyta már a hajót. De nem. Imitt jó még egy csapat vig magyar legény, szabadságra bocsátott katonák, a kik dalolva üdvözlék hazájuk fővárosát. „Messze jártam, másutt is volt jó dolgom; hej, de szívem csak azt mondja, jobb otthon.” Bizonyára valahonnan Ausztriából, vagy Csehországból érkeznek a jó fiúk, mert ugyancsak örömmel tapossák megint a hazai földet. Aztán az anyaföld viszontlátásának tiszteletére takarosan is kinyalták magukat. A káplár urakon csak egy feszeng az „extra-mundur” s a fehér kesztyűs kéz egy váciutcai dandyt megszegeyentő ügyességgel forgatja a könnyű sétabotot. A legénység közül, ki a hogyan szerét tehetta, fölvirágozta vagy fölplántlikazta magát. Az ember szinte hajlandó bizonyos dualisztikus viszonyokra gondolni, melyek e sugár magyar fiúk és több rendbeli „Nánik” és „Kádik” között amott „Operenciában” vagy Csehországban fűződtek. Az alduasar palotát mentén, a lánchidertől a plébániatérig, folyvást nagy közönség kering föl s alá. Tán nem csalódnak, ha azt állítjuk,

hogy e sokaság csak felerészben áll olyanokból, kiket az ide esti levegő s a naplenyugvás elragadó látványa csal ki ide a Duna tükreinek közvetlen szomszédságába. Hölgyeinknek itt, hol nincs por és kellemetlen kocsiközlekedés, alkalmas hely kínálkozik öltözékük bemutatására s ez utóvégre is komolyan latba eső körülmény. Aztán a férfivilág tagadhatlanul eléggé distingvál. Magasabb rangú államhivatalnokok, részvénytársulati tisztviselők, ügyvédek és orvosok, kereskedők és hason állású emberek, kiknek foglalkozása nem igen enged időt egy-egy délutáni vagy esti kirándulásra a városligetbe vagy Margit-szigetre, — legalább a dunaparton keresnek egy kis üdülést a napi foglalkozás után. Nem hiányzik az elmaradhatlan egyenruha sem a piros csikos nadrág és aranygallértól kezdve, le egészen a szerény egy „csillagos” kabátig, melynek oldalán azonban — a csillaghiányt kárpótlandó — annál zajosabban csörtet a kard. A „jeunesse d'orée”, az élet és örömet hajhászó fiatalok, jobbadára a Corso-kávéház mellett foglal stratégiai állást, hogy szemüvegeinek kerestüze közé juttassa e kávéház női közönségét. Vezetéknévéről senki sem ismeri e delnőket, kik hosszú selyem és bársonyruháikkal estenként végig sörprik itt a járdát. Minek is? Mikor a „Klementine”, „Valerie”, „Ludmilla”, „Helén”, „Bella” név egymagában sokkal jellemzőbb és kifejezőbb.

Páh, hagyjuk el ehelyet fiatal uracsai és csak keresztnevről ismeretes hölgyeivel, és menjünk a dunasor mentén tovább, a lépesöztes rakpartra, hol egészségesebb és erőteljesebb életet akad meg

Kairói nászünnepe. (Bikák leölése.)

életképiró szeme. Az est teljesen beállt már, s a part hosszában, mint elnyúló tűzgyök, csillámlik föl a gázlámpák hosszú sora. A part mellett horgonyzó hajókon még mozgalom és élénkség uralkodik mindenütt. Ime, most köt ki egy nagy dereghe, melynek színg megfőtött belseje alig a nem zöldes-félfeket rejt, mert egy sereg kofa türelmetlenül várja a gazda partszállását. Valószínűleg meg akarnak alkudni a szállítmány fölött, hogy másnap aztán kétszeres áron bocsássák áruba a főváros piacra. Egy nagy teherhajóba még sok szállítvány van. Legalább ezt gyaníttatja a parton felhalmozott zsákok nagy mennyisége. Husz-harmincz athléta munkás szaporán eszközi a berakást, könnyeden bánva el a mászás zsákokkal. A halászdereglyék most telnek meg izletes tartalmukkal, mely holnap szét fog vándorolni a nagy vendéglők s a tehetősb magánházak konyháiba. Kettesével-hármasával érkeznek alulról a ladikok, melyeknek telt hálói a mai „fogás” sikeres eredményéről tanuskodnak. A halászmester megelégedetten dörzsöli kezeit, gondosan zár és retesz alá téve a bárka fedelének ajtaját, míg emberei a fáradságos napi munkát kiheverendők, a szomszéd bormerést sietnek fölkeresni. Lejebb vigan vannak pár hajó fedelzetén. A bogrács alatt lobogó tűz fénye, s a guzla és czithera hangjai közelebb csalnak a Dunához, a part közvetlen szélére. Egy nagy drávai tölgyhajó orrán pajkos kurjantások között járja a szerb legénység a nemzeti „kölöt.” Sajátságosan vonzó kép az éji homályban. Az ember alig veheti le szemét róla, s úgy szeretné megörökítve látni vésznon. Tiz-tizenkét marczona, barna férfialak,

hol megvilágítva az arcz utolsó redőjéig a pattogó fabasábok lángja által, hol megint elveszve az árnyékban, egymásba fonódva lassu lejtéssel mozog körben a központot képező bogrács körül. A zenész, ki guzslájából oly mélabús hangokat csal ki, keresztbe font lábakkal a hajó tetőzetén ül, és csak hangszerének látszik élni. Hanem aztán meg is becsülik művészetéért. Időközönként kialvó pipáját mások tömlik meg, és látják el parázszal, míg a borból egy egész kulacsral áll rendelkezésére.

Kevésbé zajos élet foly a sötér irányában kikötött lápokon, melyek épületfa és cserépedényárukkal vannak megterhelve. A pár száz deszkából rögtönzött sátor alatt szintén tűz lobog az agyagból készült tűzhelyen, hanem a felvidéki tót utajások megelégednek a szalonna-pirítás munkájával, és darócziponeikba burkolva, szótlanul költik el frugalis vacsorájukat. Mennyi ellentét a két különböző nemzetiség között ily csekélyiségekre nézve is. Egyebiránt a parton, hol kecskeméti és körösi magyar gazdák ütöttek tanyát szárnyas jószággal telt kocsijaikkal, sem nagy már a zaj. Itt-ott békés pipászó mellett elbeszélget ugyan még egy pár idősebb gazda egy kulacs bor mellett a világ folyásáról, hanem hát előre látható, hogy nem soká követni fogják társaik példáját, kik a kocsi alatt szalmából és gyékényből puha ágyat rögtönöztek maguknak, és subájukba takarva az igazak álmát alusszák már.

És lassanként az egész part mentén beáll az éj csendje. Elhangzott a zivaj, dal és zene, s most már csak a part köfalain megtört hullámok egyhangu locogása az, a mi a fület megüti. Éj van, nesztelen, rejtélyes, álomba ringató éj.

Borosdyáni Nándor.

A kairói menyegző.

Sajátságos és festői jelenetnek volt szemtanuja f. évi január 20-án a kairói El Minieh palota előtt elterülő nagy piac, Mehemet Thoufik pashának, a Khedive legidősb fiának egy török hercegnővel történt összekelése alkalmával. A nászünnepe, melyről keleti levelezőnk Sz. Török János is megemlékezett kairói levelében, január 17-kén kezdődött s egy álló hétig tartott. Jan. 20-dikán terjedelmes szabad téren, közvetlenül a czitadella lábainál, alig néhány percznyi idő alatt ötven bikát öltek le, majdnem a fényes palota bejárata előtt. A szomszéd házak erkélyei és tetői roppant számú nőekkel voltak lepte, kiknek arczát a köznép fürkésző szemei elől a feredse bő redői gondosan elrejtették. Azután roppant népsokaság jelenlétében és trombiták harsogása közt a Khedive, a titkos tanács, a miniszterek, ulemák és nagysejkek, a hercegek, a menyasszony anyja, a menyasszony maga és kísérete, a vőlegény, a Khedive nejei és ezek kísérete, s végül a Khedive legidősb leánya, a palota előtti térről fényes menetben, drága kocsiakkal, cifrábbnál cifrább liberálba öltözött gyalogosok, eunuchok stb. által kísértetve, két sor katoná közt elvonultak. A menet alatt a katonai zenekarok szakadatlanul játszottak. Ez közvetlenül a házassági szerződés aláírása után történt. Estére az egész palota fényesen ki volt világítva és az egész városnak impozans kinézése volt. A fölázdozott bikákat megsütötték s az alkirály által rendezett népünnepen a nép közt kiosztották.

Egyveleg.

© (Csinált virágok.) Ámbár elismert dolog, hogy ez idő szerint a párisiakkal senki sem versenyezhet a csinált virágok készítésében, a találmány dícsősége még sem őket, hanem az olaszokat illeti, s az első virággyárt csak 1738-ban alapították Párisban. A gyárt eleinte Seguin botanista igazgatta, s itt használtak először színes ezüst leveleket, miután viseltes selyemdarabokat már az előtt alkalmaztak, de a papirlevelek még nem jöttek használatba. Most évenként több mint 30 millió csinált virágot visznek ki Párisból s az üzlet 12,000 embert foglalkoztat, kik közül 10,000 nő. A férfiak 1 frt 70—80 krt, a nők 1 frt 50 krt keresnek napjában.

Buda-Pest, április 27-én 1873.

Előfizetési feltételek: a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 10 ft. — Félévre 5 ft.

Csupán a Vasárnapi Ujság: Egész évre 6 ft. Félévre 3 ft. — Csupán a Politikai Ujdonságok: Egész évre 5 ft. — Félévre 2 ft. 50 kr.

Hirdetési díjak, a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságokk illetőleg: Egy négyszer hasábozott petit sor, vagy annak helye, egyszeri igtatásnál 10 krajczárba; háromszori vagy többszori igtatásnál csak 7 krajczárba számítatik. — Kiadó-hivatalunk számára hirdetőnyeket elfogad Bécsben: Oppelk Alajos. Wollzeile Nr. 22. és Haasenstein és Vogler, Wollzeile Nr. 9. — Bélyegdíj, külön minden igtatás után 30 kr.

Liebig Jusztus.

(1803—1873.)

A természettudományok óriási előhaladása e század alatt csaknem legnagyobb mérvű a vegytan és a vele rokon tudományok terén. Ez új tudomány nagyszámú elsőrangú tehetséget mutat föl csak e században is, s ezek sorában, ha nem legnagyobb, mindenesetre legismertebb s legszelebb hatásu volt Liebig Jusztus, kinek haláláról a most héten értesült a világ. Halála nemcsak hazájában s a maga nemzetében, hanem az egész világon vesztésgé hire gyanánt fog tekintetni, mert a tudomány kozmopolitikus birodalmában egyik nagy hatalmasság lépett le benne a szereplés színteréről. Hatása azonban megmaradt; irodalmi működése, tanári előadásai, társadalmi érintkezése a vegytan terén annyit adott a tudomány férfainak és az életnek, hogy ez adományok még sokáig hathatos tényezők gyanánt fognak szerepelni.

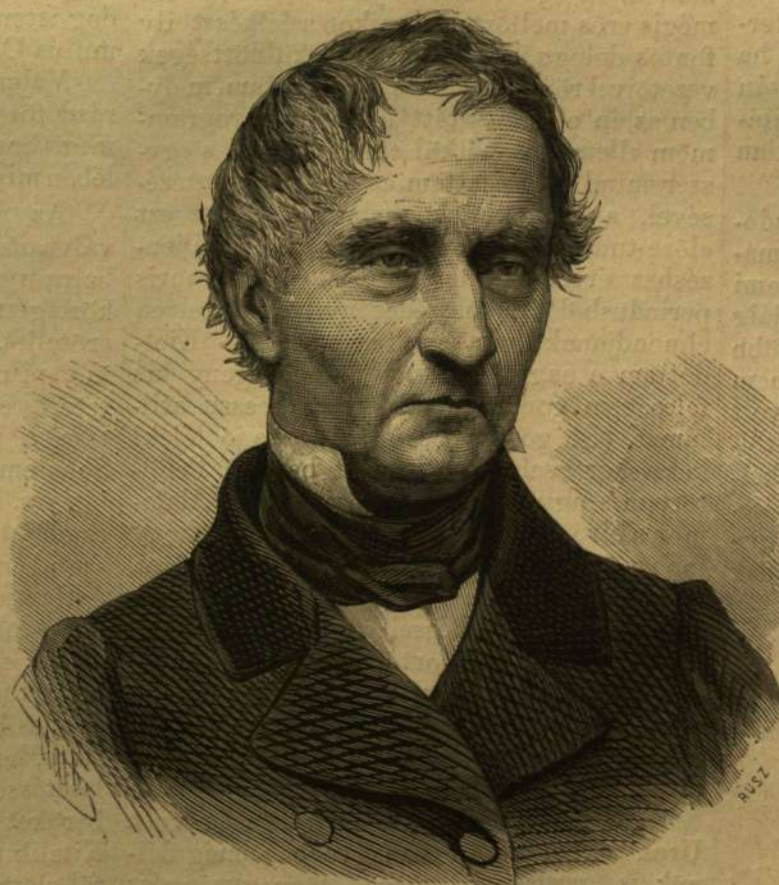
Liebig 1803-ban május 12-kén Darmstadtban született s tanulmányait szülővárosában kezdte meg. Már 15 éves korában a heppenheimi gyógyszerártárban megismerkedett a vegytan gyakorlati részével s 1819-ben Bonnban, később az erlangeni egyetemen kitünő sikerrel végezte élelmeti tanulmányait. 1822. őszén államsegélylyel Párisba ment, hol az alig 20 éves ifjú tudós már egy Humboldt és Gay Lussac barátságát képes volt megnyerni, s egy a durrsavrólt tartott értekezése általános figyelmet költött. Humboldt ajánlatára Liebig 1824. őszén Gieszenben a vegytan rendkivüli tanárává nevezte-tett ki, s 1826-ban rendes tanárrá lett. Ez évtől fogva Liebig élete a tanszék, vegytani laboratorium és a tudományos irodalom között volt megoszolva. — 1845-ben a hesseni nagyfejedelem II. Lajos a nélkül, hogy Liebig kérte volna,

tisztán tudományosságának elismeréséül bárói ranggal ajándékozta meg, a mi még a mi korunkban is páratlan dolog s az irodalomtörténetben is, Leibnitz esetét kivéve, alig fordul elő. 1853-ban — több más meghívást elutasítván — a müncheni egyetemhez ment, hol holtá napjáig kitünő tiszteletben részesült, s többek közt 1860-ban a tudományos akadémia elnöke s az országos tudományos gyűjtemények főigazgatója lett. Utolsó éveit is a megszokott környezetben

öt tekinteniünk, s a tudomány története a szerves vegytan megalkotójának nevezi.

Liebig volt ugyanis, ki egyszerű, de genialis találmánya által először volt képes a szerves testeket vegyelemzés alá venni, s az általa kimutatott mód még ma is csaknem egyedüli s legbiztosabb eljárásul szolgál a szerves vegytan minden ágában. Liebig ennélfogva méltán tekinthető e tan megalkotójának. Azonban a vegytannak alig van egy más ága is, hol ő nagy fontosságú fölfedezéseket vagy javításokat nem tett volna. A vegytani műtermek Gieszenben s Münchenben, melyeket ő rendezett be, korukban a legnevezetesebbek voltak, a taneszközök között nem egy p. o. a Liebig-féle hűtő, az ő fölfedezése. Ő választotta először külön a kobaltot a nickeltől, ő határozta meg az élelyt a pyrogallsavban s fedezte föl a kéksavat az orvosszerekben. A szerves vegytanban tett fölfedezései között nevezetes a melamin és ammelin, az első mestersegesen létrehozott légeny-savalljak előállítás, s azon csodálatos fölfedezése, midőn a tejcukorból oxycatátó segítségével borsavat állított elő.

Mindezeknél még tán fontosabb Liebig tudományos működése a vegytan alkalmazásában a gyakorlati élet szükségéire. Mindenki ismeri a fölfedező nevével nevezett Liebig-féle hús- és tej-kivonatot, melyek különösen a hajósok s lábadozó betegek számára nagy fontossággal bírnak. Liebig a konyhaszatról is kertészetről külön vegytani munkákat irt. A forrás, rothadás tüneményeit először magyarázta meg tudományosan. Nagy fontosságú Liebig tudományos működése a mezőgazdaság javítása érdekében is. A mezőgazdasági vegytan s ez által az intenzív gazdászat, mely nemesak

LIEBIG JUSZTUS.

